

Tema 15. L'Església i l'Estat

La salvació que Crist ha realitzat, i consegüentment la missió de l'Església, es dirigeix a l'home en la seva integritat. Per tant, també es dirigeix a l'home com a persona que viu en societat.

27/12/2010

1. La missió de l'Església en el món

La salvació que Crist ha realitzat, i consegüentment la missió de l'Església, es dirigeix a l'home en la

seva integritat: per això, quan l'Església proposa la seva doctrina social, no sols no s'allunya de la seva missió, sinó que la compleix fidelment. Encara més, l'evangelització no seria autèntica si no tingués en compte la relació entre l'evangeli i la conducta personal, tant en l'aspecte individual com en el social. A més a més, l'Església viu en el món i és lògic —i fins i tot obligat— que s'hi relacioni de manera harmònica, respectant l'estructura i la finalitat pròpies de la natura de les diverses organitzacions humanes.

Així doncs, l'Església té la missió —que és també un dret— d'ocupar-se dels problemes socials, i quan ho fa «no pot ser acusada de sobrepassar el seu camp específic de competència i, molt menys, el mandat rebut del Senyor»[1].

La missió de l'Església en aquest àmbit no es limita a proposar una

normativa ètica. Es tracta, més bàsicament, de mostrar la dimensió evangèlica de la vida social —segons la veritat completa sobre l'home—, d'ensenyar la conducta congruent amb aquesta veritat i d'exhortar complir-la.

De fet, entre la vida cristiana i la promoció humana hi ha una unió pregonada i essencial: un nexa antropològic, un vincle teològic i un deure de caritat[2]. No obstant això, aquesta harmonia no hi implica la confusió: la meta de la conducta cristiana és la identificació amb Crist; l'alliberament és, essencialment, alliberament del pecat, que certament exigeix l'interès en els alliberaments sectorials[3]. Aquesta distinció és la base de l'autonomia de les realitats terrenals.

Els ensenyaments del magisteri en aquest camp no s'estenen, per tant, als aspectes tècnics ni proposen

sistemes d'organització social, que no pertanyen a la seva missió. Aquests ensenyaments només pretenen la formació de les consciències i, així, no obstaculitzen l'autonomia de les realitats terrenals[4].

Així doncs, no correspon a la jerarquia una funció directa en l'organització de la societat. La seva comesa és ensenyar i interpretar de manera autèntica els principis morals en aquest camp. Per això, l'Església accepta qualsevol sistema social en què es respecti la dignitat humana. Els fidels han d'acollir el magisteri social adherint-s'hi amb la intel·ligència, la voluntat i les obres (cf. Lc 10,16; *Catecisme* 2032 i 2037).

2. Relació entre l'Església i l'Estat

La religió i la política són àmbits diferents, encara que no estan separats perquè l'home religiós i el ciutadà es fonen en la mateixa persona, que ha de complir tant els

deures religiosos com els deures socials, econòmics i polítics. No obstant això, cal que «els fidels aprenguin a distingir amb precisió entre els drets i els deures que els pertoquen per la seva pertinença a l'Església i els que els corresponen pel fet de ser membres de la societat humana. S'esforçaran a harmonitzar els uns amb els altres, tenint present que en qualsevol afer temporal s'han de guiar per la consciència cristiana, atès que cap activitat humana, ni tan sols en l'ordre temporal, no pot sostreure's a l'imperi de Déu. En el nostre temps, concretament, és molt important que tant aquesta distinció com aquesta harmonia resplendeixin amb summa claredat en el comportament dels fidels»[5]. Pot dir-se que en aquestes paraules es resumeix la manera en què els catòlics han de viure l'ensenyament del Senyor: «Doneu al Cèsar el que és del Cèsar i a Déu, el que és de Déu» (Mt 22,21).

La relació entre l'Església i l'Estat implica, per tant, una distinció sense separació, una unió sense confusió (cf. Mt 22,15-21). Aquesta relació serà correcta i fructuosa si segueix tres principis fonamentals: acceptar l'existència d'un àmbit ètic que precedeix i informa l'esfera política, distingir entre la missió de la religió i la de la política, afavorir la col·laboració entre aquests dos àmbits.

a) Els valors morals han d'informar la vida política

La proposta d'un «estat ètic», que pretén regular el comportament moral dels ciutadans, és una teoria àmpliament rebutjada, ja que ben sovint mena al totalitarisme o, almenys, implica una tendència marcadament autoritària. A l'Estat no li correspon decidir què està bé o què està malament. En canvi, sí té l'obligació de cercar i promoure el bé

comú i, per aconseguir-ho, de vegades necessitarà regular el comportament dels ciutadans.

Aquest rebuig a un «estat ètic», tanmateix, no ha de conduir a l'error oposat: la «neutralitat» moral de l'Estat, que de fet ni existeix ni es pot donar. En efecte, els valors morals indiquen els criteris que afavoreixen el desenvolupament integral de les persones. Aquest desenvolupament, en la dimensió social, forma part del bé comú terrenal i el principal responsable del bé comú és l'Estat. Entre altres coses, l'Estat ha d'afavorir la conducta moral de les persones, almenys en la vida social.

b) L'Església i l'Estat es diferencien en la seva natura i els seus fins

L'Església ha rebut de Crist el mandat apostòlic: «Aneu, doncs, convertiu tots els pobles batejant-los en el nom del Pare i del Fill i de l'Esperit Sant» (Mt 28,19). Amb la doctrina i

l'activitat apostòlica, l'Església contribueix a la recta ordenació de les coses temporals, de manera que serveixin l'home per assolir el fi últim i no l'en desviïn.

Els mitjans que l'Església utilitza per dur a terme la seva missió són, principalment, espirituals: la predicació de l'evangeli, l'administració dels sagraments, l'oració. També necessita utilitzar mitjans materials, adequats a la natura dels seus membres, que són persones humanes (cf. Ac 4,32-37; 1Tm 5,18): aquests mitjans han de ser sempre conformes amb l'evangeli. L'Església necessita, a més a més, independència per realitzar la seva missió al món, però no un predomini de caràcter polític o econòmic (cf. *Catecisme* 2246; *Compendi de la doctrina social de l'Església* 426)[6].

L'Estat és una institució que deriva de la natural sociabilitat humana, la

finalitat de la qual és el bé comú temporal de la societat civil. Aquest bé no és només material sinó també espiritual, perquè els membres de la societat són persones amb cos i ànima. El progrés social requereix, a més de mitjans materials, molts altres béns de caràcter espiritual: la pau, l'ordre, la justícia, la llibertat, la seguretat, etc. Aquests béns només es poden aconseguir mitjançant l'exercici de les virtuts socials, que l'Estat ha de promoure i tutelar (per exemple, la moralitat pública).

La diversitat entre l'àmbit religiós i el polític implica que l'Estat no es revesteix de «sacralitat» ni ha de governar les consciències, ja que el fonament moral de la política es troba fora de la mateixa política. A més a més, l'Església no posseeix un poder polític coercitiu. La pertinença a l'Església, des del punt de vista civil, és voluntària: per tant, la seva potestat és de caràcter espiritual i no

imposa una única solució política.
D'aquesta manera, l'Estat i l'Església s'ajusten a les seves pròpies funcions, i això afavoreix la llibertat religiosa i social.

D'aquí deriven dos drets importants: el dret a la llibertat religiosa, que consisteix en una immunitat a la coacció de l'Estat en matèria religiosa, i el dret a la llibertat d'actuació dels catòlics respecte a la jerarquia en matèria temporal, encara que amb l'obligació de seguir el magisteri (cf. CIC 227). A més a més l'Església, «en predicar la veritat evangèlica i il·luminar tots els sectors de l'acció humana amb la seva doctrina i el testimoni dels cristians, respecta i promou també la llibertat i la responsabilitat polítiques dels ciutadans»[7].

c) Col·laboració entre l'Església i l'Estat

La distinció entre l'Església i l'Estat no implica —com s'ha dit— que estiguin totalment separats, ni que l'Església hagi de reduir l'acció pròpia a l'àmbit privat i espiritual. Certament l'Església «no pot ni ha de substituir l'Estat; però tampoc no pot ni ha de quedar-se al marge en la lluita per la justícia»[8]. En aquest sentit, l'Església té el dret i el deure «d'ensenyar la seva doctrina social, d'exercir sense traves la seva missió entre els homes i de formular un judici moral també sobre les matèries referents a l'ordre polític, quan ho exigeixin els drets fonamentals de la persona o la salvació de les ànimes»[9].

Així, per exemple, l'Església pot i ha d'assenyalar que una llei és injusta perquè és contrària a la llei natural (lleis sobre l'avortament o el divorci), o que determinats costums o situacions són immorals encara que el poder civil els permeti, o que els

catòlics no han de donar suport a aquelles persones o partits que es proposin objectius contraris a la llei de Déu i, per tant, a la dignitat de la persona humana i al bé comú[10].

Tant l'Església com l'activitat política —que els governants exerceixen a través de les diverses institucions o els partits—, encara que per un títol divers, estan al servei de l'home i «realitzaran amb més eficàcia aquest servei per al bé de tothom com més sana i millor sigui la col·laboració els dos àmbits»[11]. Si la comunitat política —és a dir, la societat considerada en conjunt: governants i governats d'un determinat estat— ignora l'Església, es contradiu a si mateixa, ja que obstaculitza els drets i els deures d'una part dels ciutadans, concretament dels fidels catòlics.

Les formes pràctiques de regular aquestes relacions poden variar

segons les circumstàncies: per exemple, no serà la mateixa en països de tradició catòlica que en d'altres en què la presència dels catòlics és minoritària.

Un aspecte essencial que s'ha de cuidar sempre és la salvaguarda del dret a la llibertat religiosa[12]. Vetllar pel respecte d'aquest dret és vetllar pel respecte de tot l'ordre social. El dret a la llibertat social i civil en matèria religiosa és la font i síntesi de tots els drets de l'home[13].

En molts països hi ha una constitució (o sistema de lleis fonamentals que regulen el sistema de govern d'un estat) que garanteix àmpliament la llibertat religiosa de tots els ciutadans i grups religiosos. Per aquest camí, l'Església també pot trobar la llibertat suficient per complir la seva missió i l'espai per realitzar iniciatives apostòliques[14].

A més a més, si és possible, l'Església procura establir acords amb l'Estat, anomenats en general concordats, en els quals es pacten solucions concretes per a les qüestions eclesiàstiques relacionades amb la finalitat de l'Estat: la llibertat de l'Església i les entitats eclesiàstiques per exercir la seva missió, els convenis en matèria econòmica, els dies de festa, etc.

3. Règim sobre les qüestions mixtes

Hi ha matèries en què tant l'Església com l'Estat han d'intervenir des de les competències i les finalitats respectives (anomenades qüestions mixtes), com són l'educació, el matrimoni, la comunicació social, l'assistència als necessitats[15]. En aquestes matèries és especialment necessària la col·laboració, de manera que cadascú pugui complir

la seva missió sense que l'altre ho impedeixi[16].

a) A l'Església li pertoca regular el matrimoni dels catòlics, encara que només ho sigui un dels contraents; també perquè el matrimoni és un sacrament i a l'Església li correspon establir les normes per administrarlo. D'altra banda, pertoca a l'Estat regular-ne els efectes d'ordre civil: el règim de béns entre els esposos, etc. (cf. CIC 1059). L'Estat té el deure de reconèixer als catòlics el dret a contreure matrimoni canònic.

b) L'educació dels fills —també en matèria religiosa— correspon als pares per dret natural. Són ells els qui han de determinar el tipus d'ensenyament que desitgen per als fills i els mitjans de què se serviran per a aquest fi (l'escola, la catequesi, etc.)[17]. Allí on no sigui suficient la iniciativa dels pares o dels grups socials, l'Estat ha d'establir

subsidiàriament les seves pròpies escoles, respectant sempre el dret dels pares sobre l'orientació de l'educació dels fills.

En aquest dret dels pares està inclòs que puguin promoure i dirigir escoles en què els fills rebin una educació adequada. Tenint en compte la funció social d'aquestes escoles, l'Estat ha de reconèixer-les i subvencionar-les[18]. I també que els fills rebin a les escoles —estatals o no — un ensenyament que estigui d'acord amb les seves conviccions religioses[19].

Pertoca a l'Estat dictar les normes relatives a l'ensenyament que siguin necessàries per al bé comú (els nivells, els graus, l'accés de tots a la instrucció, els continguts mínims per obtenir els graus corresponents, el reconeixement de títols, etc.). És una tirania que l'Estat pretengui reservar-se, encara que sigui

indirectament, el monopoli de l'ensenyament (cf. CIC 797).

A l'Església li correspon sempre determinar i vigilar tot el que es refereix a l'ensenyament i la difusió de la religió catòlica: els programes, els continguts, els llibres, la idoneïtat dels professors. És un aspecte de la potestat del magisteri que competeix a la jerarquia, i és un dret de l'Església per defensar i garantir la seva pròpia identitat i la integritat de la seva doctrina. Ningú no pot, per tant, erigir-se en mestre de la doctrina catòlica —a les escoles de qualsevol nivell— si no està aprovat per l'autoritat eclesiàstica (cf. CIC 804-805).

L'Església també té el dret a establir els propis centres d'ensenyament (oficialment catòlics), i a obtenir que siguin reconeguts i rebin ajudes estatals en les mateixes condicions que els altres centres no estatals,

sense que per aquest motiu hagin de renunciar a l'ideari catòlic o a la dependència de l'autoritat eclesiàstica (cf. CIC 800).

c) A més a més, l'Església té el dret a promoure iniciatives socials que siguin congruents amb la missió religiosa (hospitals, mitjans de comunicació, orfenats, centres d'acollida) i a aconseguir que l'Estat reconegui aquestes obres «catòliques» en les mateixes condicions que la resta d'iniciatives d'aquest tipus promogudes per particulars (exempcions fiscals, titulació del personal, subvencions, col·laboració de voluntaris, possibilitat de recaptar donatius, etc.).

4. Laïcitat i laïcisme

Una qüestió de gran actualitat és la distinció entre laïcitat i laïcisme. Per laïcitat s'entén que l'Estat és autònom respecte a les lleis

eclesiàstiques; mentre que el laïcisme pretén una autonomia de la política respecte a l'ordre moral i al mateix designi diví, i tendeix a reduir la religió a l'esfera purament privada. D'aquesta manera, el laïcisme conculca el dret a la llibertat religiosa i perjudica l'ordre social (cf. *Compendi de la doctrina social de l'Església* 572). Una autèntica laïcitat evita dos extrems: d'una banda, la imposició d'una teoria moral que transformi la societat civil en un estat ètic[20]; d'altra banda, el rebuig a priori dels valors morals que provenen d'àmbits culturals, religiosos, etc., que són de lliure pertinença i no han de ser gestionats des del poder[21].

A més a més, cal subratllar que és il·lusori i injust demanar que els fidels actuïn en política «com si Déu no existís». És il·lusori, perquè totes les persones actuen basant-se en les seves conviccions culturals

(religioses, filosòfiques, polítiques, etc.), derivades o no d'una fe religiosa: per tant, són conviccions que influeixen sobre el comportament social dels ciutadans. És injust, perquè els no catòlics apliquen les seves pròpies doctrines, independentment de quin n'hagi estat l'origen.

Actuar en política d'acord amb la pròpia fe, si és coherent amb la dignitat de les persones, no significa que la política estigui sotmesa a la religió: significa que la política està al servei de la persona i, per tant, ha de respectar-ne les exigències morals, que és tant com dir que ha de respectar i afavorir la dignitat de tot ésser humà. Així mateix, viure l'interès polític per un motiu transcendent s'ajusta perfectament a la natura humana i, per això, estimula aquest interès i produeix més bons resultats.

5. El pluralisme social dels catòlics

Tot el que s'ha dit concorda amb el legítim pluralisme dels catòlics en l'àmbit social. En efecte, els mateixos objectius útils es poden aconseguir a través de diversos camins: per tant, és raonable un pluralisme d'opinions i actuacions per aconseguir una meta social. És natural que els partidaris de cada solució cerquin legítimament realitzar-la. No obstant això, cap opció no té la garantia de ser l'única alternativa adequada —entre altres coses perquè la política treballa en part amb futuribles: és l'art de realitzar el que és possible— i, encara menys, de ser l'única que respon a la doctrina de l'Església[22]: «Ningú no té el dret a reivindicar en exclusiva l'autoritat de l'Església a favor de la seva opció»[23].

En aquest sentit tots els fidels, especialment els laics, tenen el dret que en l'Església se'ls reconegui la

legítima autonomia per gestionar els afers temporals segons les seves pròpies conviccions i preferències, sempre que siguin coherents amb la doctrina catòlica. I tenen el deure de no implicar l'Església en les decisions personals i en les actuacions socials seves, i de no presentar aquestes solucions com a solucions catòliques[24].

El pluralisme no és un mal menor, sinó un element positiu —com ho és la llibertat— de la vida civil i religiosa. És preferible acceptar una diversitat en els aspectes temporals que aconseguir una presumpta eficàcia uniformant les opcions i minvant la llibertat personal. No obstant això, no s'ha de confondre el pluralisme amb el relativisme ètic[25]. Més encara, un autèntic pluralisme requereix un conjunt de valors com a suport de les relacions socials.

El pluralisme és moralment admissible sempre que es tracti de decisions encaminades al bé personal i social; però no ho és si la decisió és contrària a la llei natural, a l'ordre públic i als drets fonamentals de les persones (cf. *Catecisme* 1901). Si s'eviten aquests casos extrems, convé fomentar el pluralisme en matèries temporals, com un bé per a la vida personal, social i eclesial.

Enrique Colom

Bibliografia bàsica

Catecisme de l'Església catòlica
2104-2109; 2244-2246; 2419-2425.

Concili II del Vaticà, const. *Gaudium et spes* 74-76; decl. *Dignitatis humanae* 1-8; 13-14.

Joan Pau II, exh. ap. *Christifideles laici*, 30-XII-88, 36-44.

Lectures recomanades

Sant Josepmaria, homilia «Estimar el món apassionadament», a *Converses amb monsenyor Escrivà de Balaguer* 113-123.

Congregació per a la Doctrina de la Fe, *Nota doctrinal sobre algunes qüestions relatives al compromís i la conducta dels catòlics en la vida política*, 24-XI-2002.

Compendi de la doctrina social de l'Església 49-55; 60-71; 189-191; 238-243; 377-427.

[1] Joan Pau II, enc. *Sollicitudo rei socialis*, 30-XII-1987, 8. Cf. Pau VI, exh. ap. *Evangelii nuntiandi*, 8-XII-1975, 29 i 30; Joan Pau II, *Discurs a Puebla*, III; enc. *Redemptor hominis*, 4-III-1979, 15; *Compendi de la doctrina social de l'Església* 64 i 71.

[2] Cf. Pau VI, exh. ap. *Evangelii nuntiandi* 31. La unió del que és humà amb el que és diví és molt pròpia de l'Opus Dei: el seu fundador deia que tota la vida dels fidels de l'Opus Dei és «un servei de metes exclusivament sobrenaturals, perquè l'Opus Dei no és ni serà mai —ni podrà ser-ho— un instrument temporal; però és al mateix temps un servei humà, perquè no feu més que tractar d'aconseguir la perfecció cristiana en el món, rectament, amb la vostra actuació libèrrima i responsable en tots els camps de l'activitat ciutadana. Un servei abnegat, que no envileix; sinó que educa, que engrandeix el cor —el fa més romà, en el sentit més elevat d'aquesta paraula— i mena a cercar l'honor i el bé de la gent de cada país: perquè hi hagi cada dia menys pobres, menys ignorants, menys ànimes sense fe, menys desesperats, menys guerres, menys inseguretat, més caritat i més pau» (sant

Josepmaria, *Carta 31-V-1943*, n. 1, a J. L. Illanes, F. Ocáriz, P. Rodríguez, *El Opus Dei en la Iglesia*, Rialp, Madrid 1993, p. 178).

[3] Cf. Pau VI, exh. ap. *Evangelii nuntiandi* 9, 33-35; Congregació per a la Doctrina de la Fe, instr. *Libertatis conscientia*, 23-III-1986, 23.

[4] Parlant dels valors que afavoreixen el desenvolupament de la dignitat humana, el *Compendi de la doctrina social de l'Església* indica el següent: «El respecte de la legítima autonomia de les realitats terrenals porta l'Església a no assumir competències específiques d'ordre tècnic i temporal; però no li impedeix d'intervenir per mostrar com, en les diferents opcions de l'home, aquests valors són afirmats o, al contrari, negats» (*Compendi de la doctrina social de l'Església* 197). Cf. Concili II del Vaticà, const. *Gaudium et spes* 36 i 42; Pau VI, enc. *Populorum*

progressio, 26-III-1967, 13; Joan Pau II, enc. *Sollicitudo rei socialis* 41; *Compendi de la doctrina social de l'Església* 68 i 81.

[5] Concili II del Vaticà, const. *Lumen gentium* 36. Cf. *Catecisme* 912.

[6] Cf. Concili II del Vaticà, const. *Gaudium et spes* 76; decl. *Dignitatis humanae* 13.

[7] Concili II del Vaticà, const. *Gaudium et spes* 76.

[8] Benet XVI, enc. *Deus caritas est*, 25-XII-2005, 28. Cf. Benet XVI, *Discurs a Verona*, 19-X-2006.

[9] Concili II del Vaticà, const. *Gaudium et spes* 76.

[10] Cf. *ibid.*, 40 i 41.

[11] *Ibid.*, 76. Cf. *Compendi de la doctrina social de l'Església* 425.

[12] Aquest dret no consisteix en el fet que l'home tingui llibertat davant Déu per escollir una religió o una altra, perquè només hi ha una religió veritable i l'home té l'obligació de cercar la veritat i, una vegada trobada, abraçar-la (cf. Concili II del Vaticà, decl. *Dignitatis humanae* 1). El dret a la llibertat religiosa «consisteix en el fet que tothom ha de ser immune a la coacció, tant la que procedeix de les persones particulars com dels grups socials i de qualsevol altra potestat humana, i això de tal manera que en matèria religiosa no s'obligui ningú a obrar contra la seva consciència ni se li impedeixi actuar d'acord amb ella, en privat i en públic, tant sol com associat amb d'altres, dins els límits obligats» (Concili II del Vaticà, decl. *Dignitatis humanae* 2).

«El respecte, per part de l'Estat, del dret a la llibertat religiosa és un signe del respecte a la resta de drets

humans fonamentals, perquè es reconeix implícitament que hi ha un ordre que supera la dimensió política de l'existència, un ordre que neix de l'esfera de la adhesió lliure a una comunitat de salvació anterior a l'Estat» (Joan Pau II, *Discurs*, 9-I-1989, 6). Es diu que la comunitat de salvació és anterior a l'Estat perquè la persona s'hi incorpora amb vista a un fi que es troba en un pla superior al dels fins de la comunitat política.

[13] Cf. Joan Pau II, enc. *Centesimus annus*, 1-V-1991, 47.

El dret a la llibertat en matèria religiosa «està lligat al de totes les altres llibertats»; més encara, totes les llibertats el «reclamen com a fonament» (Joan Pau II, *Discurs*, 23-III-91, 2).

[14] Cf. Concili II del Vaticà, decl. *Dignitatis humanae* 13.

[15] Sempre que les circumstàncies ho permetin, la Santa Seu estableix relacions diplomàtiques amb els estats per mantenir una via de diàleg permanent en les qüestions que interessin les dues parts (cf. *Compendi de la doctrina social de l'Església* 427).

[16] Per tant, s'ha de sostenir clarament el següent: «No és veritat que hi hagi oposició entre ser bon catòlic i servir amb fidelitat la societat civil. De la mateixa manera, com no hi ha motiu per què topin l'Església i l'Estat, en l'exercici legítim de la seva autoritat respectiva, de cara a la missió que Déu els ha confiat» (sant Josepmaria, *Solc* 301).

[17] «El dret i el deure de l'educació que tenen els pares són primordials i inalienables» (*Catecisme* 2221). Cf. Joan Pau II, exh. ap. *Familiaris consortio*, 22-XI-1981, 36.

[18] Cf. Joan Pau II, exh. ap.
Familiaris consortio 40.

[19] «Com a primers responsables de l'educació dels seus fills, els pares tenen el dret d'*escollir-los una escola* que correspongui a les seves conviccions. És un dret fonamental. Els pares, tant com els sigui possible, tenen el deure d'escollir aquelles escoles que els ajudaran en la seva tasca d'educadors cristians. Els poders públics tenen el deure de garantir aquest dret dels pares i d'assegurar les condicions reals del seu exercici» (*Catecisme* 2229).

[20] Cf. Pau VI, carta ap. *Octogesima adveniens*, 14-V-1971, 25; Joan Pau II, enc. *Centesimus annus* 25.

[21] Cf. Congregació per a la Doctrina de la Fe, *Nota doctrinal sobre algunes qüestions relatives al compromís i la conducta dels catòlics en la vida política*, 24-XI-2002, 6; *Compendi de la doctrina social de l'Església* 571.

[22] Cf. Concili II del Vaticà, const. *Gaudium et spes* 75; Pau VI, carta ap. *Octogesima adveniens* 50; *Compendi de la doctrina social de l'Església* 417.

[23] *Ibid.*, 43.

[24] Cf. sant Josepmaria, *Converses amb monsenyor Escrivà de Balaguer* 117.

[25] «Una concepció relativista del pluralisme no té res a veure amb la legítima llibertat dels ciutadans catòlics d'elegir, entre les opinions polítiques compatibles amb la fe i la llei moral natural, aquella que, segons el propi criteri, es conforma més bé amb les exigències del bé comú. La llibertat política no està ni pot estar basada en la idea relativista, segons la qual totes les concepcions sobre el bé de l'home són igualment veritables i tenen el mateix valor; sinó sobre el fet que les activitats polítiques apunten, cas per cas, cap a la realització extremament

concreta de l'autèntic bé humà i social en un context històric, geogràfic, econòmic, tecnològic i cultural ben determinat. La pluralitat de les orientacions i solucions, que han de ser en tot cas moralment acceptables, sorgeix precisament de la concreció dels fets particulars i de la diversitat de les circumstàncies» (Congregació per a la Doctrina de la Fe, *Nota doctrinal sobre algunes qüestions relatives al compromís i la conducta dels catòlics en la vida política*, 24-XI-2002, 3). Cf. *Compendi de la doctrina social de l'Església* 569 i 572.
